

ABLONCZY BALÁZS

ÜLNEK A VONATON

Benda Jenő: *A béke kálváriaúttján – Egy újságíró naplója a párizsi békekonferenciáról, szerkesztette és az utószót írta Filep Tamás Gusztáv, Méry Ratio – Kisebbségéért-Pro Minoritate Alapítvány, Budapest, 2013, 224 oldal*

Benda Jenő ismert alakja volt a két világháború közötti magyar újságíróéletnek. Mint az Filep Tamás Gusztávnak, a kötet egyik gondozójának a kötet végén szereplő, míves kisportréjából kiderül, a református középnyemesi családból származó Benda azt a pályát követte, amit az Adytól Milotay Istvánig ívelő szellemi horizonton oly sokan a századelő Magyarországn. Benda útja az elfeledetteké: jogi tanulmányok, főváros, kávéház; időnkénti megmártózás a körúti színházak világában, a maguk módján sikeres, de hamar elfelejtett és felejthető szépirodalmi művek, német birodalmi Sas-rend és csaknem három évtizednyi munka a *Pesti Hírlap* szerkesztőségében. Képzeletünkben máris Fészek-beli kártyacsaták, kefelevonatra pergő szivarhamu és atyáskodó kávéházi pincér sejlik fel, ha a képet nem árnyalná baljóslatúan a halál helye és dátuma: Dachau, 1944. Viszonylag korai halál és a feltételezett könnyűség mögött váratlan terhek. Jó lenne többet tudni a halál, az elhurcolás körülményeiről, de a filológiai aprómunkájának minőségéről és stiláris igényéről ismert szerkesztő most éhen hagyja olvasóját. Levéltár kellene ide, mormogunk, de hát mit adna az hozzá a tudásunkhoz, mármint az intimpistáskodáson felül?

Maga a szerző 1918 előtti életében nem ódzkodott az ellentétes értékvilágú lapoktól: írt a Tisza-párti *Újságba*, a szabadkőműves *Világba*, a *Népszavába*, a polgári radikális *Huszádik Századba*. Filep Tamás Gusztáv függetlenségi demokrataként mutatja be hőseit, és talán igaza is van: 1918 végén még ott van a Károlyi forradalmát üdvözlők között, riportot is ír az eseményekről, 1920 elején viszont ott találjuk a magyar békedelegáció vonatán, útban Párizs felé.

1920-ban kiadott könyve a magyar békedelegáció mindennapjainak krónikája. Érződik rajta az aktualitás sürgetése, és a kor bevett újságírói kliséinek használata: Teleki Pál azzal a „csodálatos világossággal” magyaráz, amit csak a „tárgy tökéletes ismerete” tud megadni, míg Apponyi természetesen „előzékeny nyájassággal” fogadja a kupéjában a hírlapírót, Bethlen István „tüzes magyarsága” mellett legáltalánosabb jó tulajdonsága „szívjósága, szerető megértése”. A békedelegációban mindenki előzékeny a másikkal és az általános viselet a gond redőzte homlok, panasz leginkább csak a szörnyű kosztra van. Így csak a könyvhöz csatolt függelékből, a Fabro Henrikről írott

emlékezéséből derül ki, hogy a delegáció gyorsíróinak főnöke sértődött és mimózálelkű ember volt, akivel nem lehetett kényelmes együtt dolgozni.

Bendából azonban kibújik újságírói énje. A delegáció napirendjének rögzítése, mindennapos rutinja mellett, és a Magyarországra szakadt balsors közegette is eljár Párizsba (amikor engedik neki) a magyar delegáció neuillyi elzártságából, áruházakat ír le, repülőgép-leszállást néz, viasmúzeumot, törvényszéket, képtárat és beszámol a párizsi élet apróbb eseményeiről, taxissztrájkjéről és a Montmartre-ről. Főleg a delegáció második párizsi tartózkodáskor volt erre érkezése, és nem takarékoskodik a tárcarovatba való karcolatokkal.

A könyv voltaképpen két párizsi utazás rajza: az első út 1920. január 5. és 20. között zajlott le, és jobbra a békefeltételek átvételére, illetve azok megismerésére korlátozódott. A magyar delegáció a román megszállás rablásai után kopott vagonokban, a lehető legszerényebb körülmények között utazott Párizsba, hogy átvegye a békefeltételeket. Még a legnagyobb közéleti férfiak is kettessel aludtak a kupékban, és egy másik beszámoló szerint, a párizsi szálláson még a fődelegátusok is beszálltak tekerni a biciklivel működtetett házinyomdát. (A magyar delegációt ennek ellenére sokszáz fős tömeg várta a párizsi Gare de l'Esten: ma már aligha képzelhető el ilyen tömeg egy magyar küldöttség érkeztekor.) A második út, február 9. és április 1. között a magyar válaszok átadásával, diplomáciai latolgatásokkal, mendemondák méricskélésével, azaz jobbra várakozással telt. Ekkor már szabadabb járása volt a magyar delegáció tagjainak, napi mozgásuk nem korlátozódott a boulogne-i erdő környékére, és nem a Château de Madrid nevű garniszálló volt létük egyetlen kerete, ahol a fűtés hiánya, a romlott étel adta a társalgások alaphangját. Az április eleji hazatérés után az amúgy is inkább csak metaforaként használt „kálvária”-kép megtörik: a keresztút tizennégy állomása helyett Benda néhány, valószínűleg glosszaként, vezércikként Budapesten megjelent írása található a kötetben, míg június 4-e kapcsán már nem a helyszínről számol be az aláírásról, hanem családi tragédiába ágyazva: édesapja temetéséről tudósít egy meg nem nevezett városból, ahol idegen katonák részvétlen tekintélyes alakját. Az utolsó kép a feltámadásban való bizakodásé; az önszugesztióra aligha volt nagyobb szükség, mint 1920-ban.

Benda Jenő könyve minden ízében, hangsúlyaival, jelzőivel, ritmusával a békebeli magyar újságírás terméke, korfestő mű és hasznos olvasmány mindazoknak, akiket riaszt a diplomáciai táviratok szárazsága és a történelmi művek lábjegyzetfétise; egyúttal méltó tisztelgés egy méltatlanul elfeledett életpálya előtt.